

БФ «СХІД SOS»

**СХІД
SOS**

**Рік після деокупації:
Херсонщина, Миколаївщина,
Донеччина та Харківщина**

Фото: с. Благодатне, Миколаївська область

З 25 жовтня до 1 листопада 2023 року Благодійний фонд «Схід SOS» провів міжнародну моніторингову місію, у межах якої відвідані 66 деокупованих сіл, селищ і міст у Херсонській, Миколаївській, Донецькій і Харківській областях. Ці райони або зазнали російської окупації у 2022 році, або знаходяться в безпосередній близькості до нинішньої лінії фронту. У звіті детально описуються наслідки окупації та виклики, з якими стикаються громади, розташовані у так званій "сірій зоні" поблизу зон бойових дій.

Руйнування є критичними для більшості населених пунктів, що увійшли у звіт. Деякі міста, як, наприклад, Лиман у Донецькій області, зруйновані на понад 90%, села – покинуті. Активні бойові дії тривають, щоденні артилерійські та ракетні обстріли з боку росіян призводять до жертв і поранень серед цивільних. Армія РФ знищує об'єкти та транспортні засоби Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС). Хоча гуманітарна допомога змінює ситуацію на краще, затримки в реалізації міжнародних програм через ускладнене адміністрування перешкоджають своєчасному виконанню важливих місій.

Відвідані населені пункти забруднені вибухонебезпечними предметами. Станом на 1 листопада 2023 року щонайменше 264 цивільні особи загинули від мін, 830 отримали поранення. Розмінування критично необхідно на територіях, що постраждали від російської агресії.

Рух населення на цих територіях є двонаправленим. У населених пунктах, де ситуація з обстрілами критична, запроваджено примусову евакуацію дітей. Лише в Херсонській області протягом весни-осені 2023 року було евакуйовано понад 4 000 дітей. Водночас люди повертаються до пошкоджених, але відносно безпечних міст та сіл. Чисельність населення не досягла показників 2021 року, але в деяких селах зросла щонайменше вдвічі порівняно з кількістю людей, які залишалися у населеному пункті на момент звільнення тимчасово окупованої території українською армією. Рішення повертатися здебільшого приймається людьми через фінансові труднощі, проблеми із оформленням документів на право власності на майно та виклики, пов'язані із вимушеним переселенням.

Люди, які продовжують жити поблизу зон бойових дій або повертаються на звільнені території, стикаються з проблемами відсутності електро- та водопостачання, транспорту та медичних послуг, нефункціонуючими системами опалення та газопостачання. Нині докладаються зусилля для відновлення цих послуг. Освітній процес школярів відбувається в онлайн-режимі, але лише в тих населених пунктах, де відновлюється інтернет-покриття.

Рівень безробіття у відвіданих зонах сягає 60%. Малі підприємства (кафе та продуктові магазини) відновлюють роботу та зазвичай виконують функцію єдиного робочого місця в селах. Більшість середніх і великих підприємств досі не функціонують через зруйновані армією РФ об'єкти та постійні ризики бомбардувань та обстрілів з боку РФ.

Офіційні програми відновлення тривають, проте реалізація супроводжується юридичними проблемами (як-от відсутність документів, що підтверджують право власності), затримками у фінансуванні, браком інформування людей, чиє житло зазнало ушкоджень. Крім того, надані компенсації не завжди є достатніми, що ускладнює процес відновлення.

Візит розпочався 25 жовтня та завершився 1 листопада 2023 року, охопивши місцеві громади Херсонської, Миколаївської, Донецької та Харківської областей, що були тимчасово окуповані рф або опинилися в сірій зоні навесні 2022 року, а згодом були звільнені Збройними силами України у вересні-листопаді. У перші дні команда також відвідала села, що перебували в умовах окупації 10-12 днів.

Міжнародна моніторингова місія організована та проведена Благодійним фондом «Схід SOS» у межах проєкту «Підтримка вразливих і важкодоступних груп населення в Україні, що постраждали від війни» за фінансової підтримки Європейського Союзу. До завдань місії входив моніторинг безпекової та гуманітарної ситуації, а також визначення основних гуманітарних викликів і потреб на досліджуваних територіях.

селище Ярова, Донецька область

ЗАГРОЗИ ТА ВИКЛИКИ, ЩО ПОСТАЛИ ПЕРЕД ЗВІЛЬНЕНИМИ ТЕРИТОРІЯМИ

Загальна ситуація у звільнених громадах Херсонської, Миколаївської, Донецької та Харківської областей характеризується відсутністю однорідності та стабільності. Вона варіюється в залежності від населеного пункту та досвідом російської окупації протягом 2022 року та близькості до лінії фронту, що призводить до складнощів у відновленні.

Тим не менш, місії вдалося визначити декілька спільних проблем.

АКТИВНІ БОЙОВІ ДІЇ ТА ПОСТІЙНА НЕБЕЗПЕКА

Громади, що розташовані поблизу лінії фронту, продовжують боротися з фізичною небезпекою, що спричинена бойовими діями. Особливо важкою є ситуація в Херсоні. Хоча під час російської окупації місто майже не постраждало від обстрілів, обставини різко змінилися після того, як російські війська відступили на лівий берег Дніпра 9 листопада 2022 року. Відтоді Херсон зазнає безперервних обстрілів, що призводять до щоденних жертв серед цивільного населення та масштабних руйнувань.

селище Білозерка, Херсонська область

Місія відвідала місто 26 жовтня 2023 року. У цей ранок Херсон зазнав потужного обстрілу, що супроводжувався послідовними сигналами тривоги. Члени місії повідомили, що чули гучні вибухи які лунали в населених пунктах уздовж річки.

Звільнені громади Херсонщини постраждали від обстрілів і руйнувань під час окупації. Відчутний контраст спостерігається між деокупованими населеними пунктами. Станіславський і Білозерський райони невпинно обстрілюються російськими військами з лівого берега. Водночас селище Посад-Покровське, що пережило проходження лінії фронту у 2022 році, перебуває у відносній безпеці.

Незалежно від відстані до лінії фронту, громади у прифронтових районах стикаються з неминучою загрозою обстрілів з боку РФ, що призводить до погіршення безпекової ситуації. Широке використання російськими військовими керованих авіабомб і безпілотників для досягнення віддалених територій збільшує ризик, поширюючи терор у цих регіонах.

Як-от коли вибуховий снаряд безпілотника зруйнував покинуту адміністративну будівлю та пошкодив приватні будинки в центрі Снігурівки (Миколаївщина) 19 вересня 2022 року. Або коли наприкінці вересня ракета влучила в Киселівку, що розташована на відстані 15 кілометрів від Посад-Покровського, поранивши п'ятьох людей. Страх перед обстрілами з боку армії РФ є головною причиною стресового стану жителів.

У Донецькій області особливо важкою є ситуація в Лимані, де у травні-вересні 2022 року було пошкоджено понад 90% житла та критично важливої інфраструктури міста. Розташований поблизу Кремінського району Луганської області, де відновилися активні бойові дії, Лиман зазнає регулярних обстрілів з боку російських військ.

Водночас громади в північній частині Донецької області, як-от місто та район Святогірська, що також сильно постраждали від руйнувань у 2022 році, відчують відносну захищеність від обстрілів, однак мешканці все ще чують гучні звуки бойових дій поблизу. У містах Слов'янськ і Краматорськ, які у 2022 році перебувають у зоні контролю українського уряду та розташовані за 20-30 кілометрів від лінії фронту, ситуація стабілізується, про що свідчить менша кількість щоденних сирен повітряної тривоги (5-6 порівняно з 10-12 ще декілька місяців тому).

В умовах постійних ворожих обстрілів постраждала й цивільна інфраструктура населених пунктів Харківщини, що були тимчасово окуповані РФ. Села Топольське, Кам'янка та Мала Комишуваха зазнали значних руйнувань. Там майже не залишилося вцілілих будівель, що зробило райони фактично покинутими, адже мешканці не повернулися.

Села Борова та Підлиман зазнають ракетних обстрілів з боку РФ щодня. Незважаючи на постійну небезпеку, місцеві залишаються. Це збільшує кількість поранених, які потребують невідкладної медичної допомоги.

В Ізюмі обстріли окупантів зруйнували багатоквартирні та приватні будинки. Безперервні атаки тривають, ворог б'є по цивільній інфраструктурі та навіть підрозділах Державної служби України з надзвичайних ситуацій (зокрема 26 і 30 жовтня). Приміщення пожежної частини в місті Ізюм Харківської області стало повністю непридатним для використання внаслідок безперервних обстрілів з боку російських військ.

Знищена сільськогосподарська техніка. Селище Кам'янка, Харківська область

МІННА НЕБЕЗПЕКА ТА ЗАХОДИ З РОЗМІНУВАННЯ

Військові РФ систематично мінують територію України, з якої відступили. Йдеться про поля, ліси, дороги та приватні будинки. Звільнені населені пункти забруднені вибухонебезпечними предметами. Станом на 1 листопада 2023 року кількість загиблих від мін в Україні становить щонайменше 264 осіб, понад 830 отримали поранення.

¹ Time

У всіх громадах, де проводився моніторинг фонду, було очищено житлові будинки, головні дороги та під'їзні шляхи до важливих об'єктів інфраструктури. Однак гуманітарне розмінування перебігає повільно через понаднормове навантаження. До розмінування долучаються команди ДСНС і міжнародні неурядові організації, як-от Halo Trust і Norwegian People Aid. Спеціалісти першочергово працюють із сільськогосподарським угіддям. Учасники місії спостерігали за роботою бригад ДСНС у полях поблизу Посад-Покровського на Херсонщині, наголошуючи на поточних викликах і важливості ініціатив із розмінування.

Враховуючи масштаб забруднених наземними мінами територій і повільне розмінування, місцеві почали ліквідувати наслідки власноруч, як-от у селі Максимівка (Херсонська область). Люди повідомляють про виявлення вибухонебезпечних предметів у садах, що призводить до поранень і смертей серед дорослих і дітей. Люди намагаються розчистити земельні ділянки. Учасники місії дізналися, що деякі фермери приймають пропозиції від несертифікованих осіб, яких називають «темними саперами».

Люди самостійно розмінують прибудинкові території в населених пунктах Харківської області

Підлиман

Кам'янка

У селі Кам'янка (Харківська область) учасники місії зустріли чоловіка, який став експертом із розмінування. Він поділився методом, який застосовують селяни: підпалюють траву, внаслідок чого деякі вибухові пристрої детонують, а решту, що не розірвалися, вручну збирають із землі. Чоловік показав протипіхотну осколкову міну, численні гільзи та частину хвоста снаряда РСЗВ «Град». Для знешкодження він викликає піротехніків. Однак через перевантаження спеціалістів він змушений зберігати небезпечні предмети певний час.

Ліси навколо населених пунктів Донеччини та Харківщини залишаються нерозмінованими, водночас поблизу міста Лиман команда бачила місцевих, які наважуються збирати гриби та дрова. Жителі повідомляли про нещасні випадки, коли цивільні наступали на міни, зокрема в місті Лиман і селі Дробишеве. У червні 2023 року трагічно загинув лісничий, він підірвався на міні. Жителі села Яцківка розповіли, що після деокупації постраждали 12 осіб, а в день візиту моніторингової групи стався ще один інцидент. На Харківщині найчастіше люди гинуть від мін-пелюсток.

Розмінована дорога на шляху від села Киселівка (Херсонська область) до села Максимівка (Миколаївська область)

Доступ до питної води, Посад-Покровське, Херсонська область

Фермери-одноосібники займаються розмінуванням полів самостійно, адже програми гуманітарного розмінування зазвичай надають послуги лише тим фермерам, що мають найманих працівників.

Команди ДСНС, відповідальні за розмінування, як було зазначено в розмовах з членами місії в Херсонській, Донецькій і Харківській областях, перевантажені виконанням багатьох завдань, як-от гасіння пожеж, розбирання завалів після обстрілів, евакуація мешканців і навіть транспортування та розподіл гуманітарної допомоги. Персонал і можливості Служби працюють на межі можливостей. Крім того, Служба стикається з гострою нестачею необхідного обладнання для розмінування, зокрема металошукачів і захисного спорядження. Незважаючи на отримання міжнародної допомоги, її доставці бенефіціарам часто перешкоджає повільність міжнародних гуманітарних адміністративних процедур, що посилює виклики, з якими стикається ДСНС при виконанні критично важливих місій з розмінування.

ВПО ПОВЕРТАЮТЬСЯ ДОДОМУ

Незважаючи на системні та масштабні руйнування, а також людські жертви, скоєні російськими військами, мешканці охоплених моніторингом громад, зокрема й із дітьми, починають повертатися до рідних домівок. Головними причинами є нестача грошей і виклики життя у статусі внутрішньо переміщених осіб. Зазначимо, що в Херсоні та громаді населення нині становить майже 97 000 жителів. У січні 2022 року ця відмітка сягала близько 300 000.

«Спостерігаємо постійний приплив людей: частина мешканців повертається додому. Вони прагнуть налагодити життя в розбомбленому місті. Люди налаштовані повертатися. Незважаючи на розчарування та подальший від'їзд, їм на зміну приходять інші, які сповнені рішучості повернутися», – пояснив чиновник з питань соціальної допомоги Херсонської міської військової адміністрації.

У місті залишаються 6 000 дітей. Незважаючи на те, що уряд закликає батьків із дітьми покинути прифронт. Уряд також оголосив про обов'язкову евакуацію дітей-сиріт та дітей під опікою.

Від 5 квітня 2023 року ведеться злагоджена робота відповідно до рішення Ради оборони Херсонської області, зокрема й №2 від 4 квітня 2023 року, що забороняє в'їзд сімей із дітьми до 39 населених пунктів. Обласна військова адміністрація у співпраці з Нацполіцією та волонтерами вже евакуювала 2074 дітей.

Рішеннями Ради оборони Херсонської області №7 від 14 вересня та №8 від 12 жовтня 2023 рік у розширено обов'язкову евакуацію на сім'ї з дітьми з таких населених пунктів: Станіслав, Олександрівка та Широка Балка. Від 15 вересня 2023 року було евакуйовано 1 301 дитину. У 16 населених пунктах залишається 679 дітей (станом на 27 листопада).

У 26 населених пунктах із 42 вже не проживають сім'ї з дітьми (Козацьке, Кізомис, Янтарне, Іванівка, Миколаївка, Саблуківка, Гаврилівка, Республіканець, Придніпровське, Новотянка, Дніпровське, Одрадокам'янка, Ольгівка, Бургунка, Львове, Понятівка, Золота Балка, Микільське, Тягинці, Красний Маяк, Зміївка, Дудчани, Новоберислав, Милове, Михайлівка). У Берегові залишилася 1 дитина.

Відповідно до наказу про примусову евакуацію дітей з батьками або законними представниками в безпечні райони від 24 жовтня 2023 року №391/12, з території 23 населених пунктів, де тривають бойові дії, евакуйовано 630 дітей. Станом на 27 листопада 2023 року у населених пунктах Веселе, Берислав, Качкарівка, Новокаїра, Осокорівка, Антонівка, Садове, Комишани та Приозерне залишаються 170 неповнолітніх.

Селище Первомайське, Миколаївська область

У сільську місцевість Херсонської, Миколаївської та Донецької областей повертаються люди. У Посад-Покровському (Херсонська область) населення наразі налічує майже 800 мешканців, зокрема й 100 дітей і 36 внутрішньо переміщених осіб із сусідніх сіл. До 24 лютого 2022 року у селі проживали 2 239 людей, а в березні-жовтні 2022 року – лише 20 (населений пункт опинився в сірій зоні). Навіть у Богодатному Миколаївської області, де всі приватні будинки та громадські приміщення зазнали значних пошкоджень унаслідок війни, близько 15 домогосподарств повернулися до частково зруйнованих будівель.

Аналогічні ситуації спостерігаються у Брусівці та Старому Каравані Донецької області, де 10-15 людей живуть в умовах руйнувань, без електрики, води та транспортного сполучення з найближчими містами. Незважаючи на відсутність ремонтних робіт у зазначених населених пунктах, місцеві імпровізують, покриваючи пошкоджені дахи матеріалами, наданими гуманітарними організаціями, аби запобігти повному руйнуванню. У місті Лиман Донецької області, де було зруйновано близько 90% території, зараз проживає майже 8 000 осіб. Це значно більше, ніж 4 000 мешканців, зафіксованих у листопаді 2022 року, лише через місяць після звільнення міста Збройними силами України.

Люди повертаються й у села Харківщини, в яких цивільна інфраструктура не зазнала критичних пошкоджень. Моніторингова місія спостерігала значну кількість жителів у Грушувасі, Петрівському, Протопопівці та Гусарівці. За словами очільника Ізюма, через обстріли темпи повернення населення сповільнюються. Зараз в Ізюмській територіальній громаді проживає приблизно 25 000 осіб (у 2020 році – 50 000).

ЖИТТЯ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ: ВИКЛИКИ В МІСТАХ І СЕЛАХ

Громадяни, які повернулися до відвіданих населених пунктів, стикаються з невизначеністю. Ступінь пошкодження приватних будинків і громадських об'єктів у різних містах і селах різний, але всі вони зазнали тяжких наслідків війни впродовж 2022 року. Місто Лиман зруйновано майже на 90%, люди живуть у підвалах власних будинків. Виходять на вулицю рідко, бо бояться несподіваних обстрілів з боку росіян.

Населені пункти Первомайської громади в Миколаївській області також зазнали значних руйнувань. Благодатне зруйноване повністю, Максимівка – на 90%, значно постраждало Партизанське. Усі 13 закладів освіти, 3 медичні заклади та 11 з 14 закладів культури потребують капітального ремонту або повної реконструкції. Крім того, ідентичні проблеми спостерігаємо в інших населених пунктах, які систематично обстрілюють і розграбовують російські війська.

Зруйнована школа у смт. Первомайське, Миколаївська область

У деяких населених пунктах Первомайської громади Миколаївської області, а також у Посад-Покровському Херсонської області, живуть люди, які втратили домівки. Вони отримали модульні пластикові будинки, що первинно призначалися для тимчасового проживання та були встановлені на приватних територіях. Вони служать постійним житлом, бо ремонтно-відновлювальні роботи сповільнюються. У багатьох містах і селах Миколаївщини та Херсонщини жителі перетворили літні кухні, сараї та інші технічні споруди на імпровізоване житло, що відремонтоване за допомогою наданих міжнародними гуманітарними організаціями матеріалів. Імпровізовані умови життя стануть реальністю для багатьох, коли вони зіткнуться з викликами зими.

У більшості районів, де проводився моніторинг, критичну інфраструктуру (лінії електропередач, точки доступу до технічної води) було швидко відновлено після деокупації. Проте водопроводи на Херсонщині та Миколаївщині зазнали пошкоджень під час окупації. Воду відкачували та подавали у водорозподільні точки. В обох регіонах є дефіцит води для поливу унаслідок руйнування військами РФ дамби на Каховській ГЕС у червні 2023 року. У багатьох населених пунктах є дефіцит питної води через проблеми з довозом.

Модульні будинки в селищі Партизанське, Миколаївська область

Амбулаторія в Посад-Покровському, Херсонська область

Село Велика Комишуваха, Харківська область

У деяких селах, що до повномасштабної війни були газифіковані, газ не відновлений досі через пошкодження газових труб.

Водночас у деяких населених пунктах, як-от у Херсоні, система тепlopостачання відновлена, а в інших, як-от Лиман, залишається нефункціональною. Більшість жителів покладаються на опалення вугіллям чи деревом. Мешканці неодноразово підкреслювали необхідність у дровах і паливних брикетах, у зв'язку з наближенням холодів. Розподіл паливних матеріалів у межах підготовки до зимового періоду не розпочався.

У всіх відвіданих населених пунктах відновлено роботу невеликих магазинів, кафе та служб. Це свідчить про поступове повернення жителів на деокуповані території.

Доступ до базових медичних послуг забезпечує місцевий медичний персонал і міжнародні гуманітарні організації. Послуги часто надаються в амбулаторних медичних закладах, що значно пошкоджені російськими обстрілами, як-от у Посад-Покровському, що на Херсонщині.

Базові ліки доступні у прифронтових містах, тож мешканцям сіл доводиться їздити до сусідніх населених пунктів за комплексними медичними послугами та розширеним асортиментом препаратів. У деяких населених пунктах громадський транспорт доступний, але курсує зазвичай двічі на місяць, а напередодні поїздки необхідно записатися в лист очікування. Є можливість приватних перевезень автомобілями чи автобусами, але люди не завжди можуть собі дозволити таку поїздку.

У різних населених пунктах Миколаївської, Херсонської, Донецької та Харківської областей вчителі проводять уроки для онлайн-навчання дітей у приміщеннях, що вцілили від обстрілів. Вони збираються разом у місцях, де є доступ до зв'язку, задля надання можливості для соціальної взаємодії між однолітками.

Водночас будь-яке зібрання цивільних у прифронті може стати мішенню для російських окупантів, а також становить потенційну небезпеку в разі обстрілу.

У селі Христофорівка Миколаївської області планують відновити офлайн-навчання вже в січні. Для цього ремонтують і облаштовують укриття для учнів і викладачів (там навчається 103 дитини). Будівля закладу постраждала від російського танкового обстрілу, зруйнований клас іноземної мови та спортзал, окупанти вкрали техніку та меблі. Село порівняно вціліло навіть після окупації, тож люди повертаються, а діти потребують розвитку та соціалізації. Натомість у сусідньому селі Піски будівля ЗЗСО залишилася неушкодженою. Там немає укриття, тож навчання відбувається в онлайн-форматі. Заклад налічує 82 дитини, 25 із них – із Костянтинівки.

Безробіття залишається проблемою звільнених і прифронтових громад. У сільській місцевості Миколаївської та Херсонської областей рівень безробіття сягає 60%, про це повідомляють представники місцевої адміністрації. У Первомайській громаді (Миколаївщина), ключові приватні підприємства (як-от цукровий і хлібний заводи), що роками наповнювали місцеві бюджети та створювали робочі місця, не відкрилися внаслідок значних пошкоджень. Декілька приватних фермерів намагаються працювати, але стикаються з наслідками неможливості посіву у 2022 році, а також збору залишків у 2023. Крім того, не вистачає місць для зберігання пшениці через руйнування елеваторів. У Посад-Покровському та Чорнобаївській громаді (Миколаївщина), бракує робочих місць – зруйновано консервний завод і заправки. Приватні сільськогосподарські підприємства у віддалених районах Миколаївської області або вакансії на підприємстві з виробництва фруктових соків «Сандора» в Миколаєві пропонують виключно сезонну зайнятість. У Херсоні, незважаючи на численні вакансії в медичній сфері або місцевих державних адміністраціях, кандидатів небагато з міркувань безпеки.

Безробіття є також складним викликом, що постав перед Донеччиною та Харківщиною. Можливості працевлаштування обмежені в містах і селах. У таких містах, як Добропілля або Святогірськ ситуація є парадоксальною: високий рівень безробіття співіснує з проблемами нестачі персоналу для підприємств. Одним із пояснень є страх чоловіків бути мобілізованими, бо роботодавці зобов'язані надавати дані ТЦК.

Вуличний ринок у місті Лиман, Донецька область

ВИКЛИКИ У ПРОЦЕСІ ВІДБУДОВИ ЗРУЙНОВАНИХ ДОМІВОК

Ремонт і реконструкція приватного житла залишається найсерйознішим викликом у всіх відвіданих населених пунктах, відповідно до спостережень членів місії. У травні 2023 року уряд ініціював програму «ЄВідновлення», завдяки якій власники пошкодженого від російської війни приватного житла (квартири, дома, гуртожитки) можуть отримати компенсацію до 200 000 гривень. Гроші можна витратити на ремонт даху, заміну вікон, дверей тощо. Якщо майно не було попередньо відремонтовано, то власники можуть отримати компенсацію. Якщо зробили частковий ремонт – на завершення робіт. Варто зазначити, що програма не компенсує реалізовані роботи, навіть за наявності квитанцій і рахунків, що підтверджують купівлю матеріалів або оплату послуг.

Державна компенсація призначена для придбання матеріалів або оплати послуг підрядників, що беруть участь у ініціативі. Власники майна повинні подати онлайн-заявку через застосунок «Дія», вказавши дані про майно та пошкодження, додавши контактну інформацію та фотографії. Згодом евакуаційні комісії, створені місцевими органами влади, оглядають майно та визначають суму компенсації.

«ЄВідновлення» має на меті забезпечити справедливу компенсацію та якнайшвидше завершення ремонту, проте програма має недоліки. Вона застосовується лише в тих зонах, де безпекова ситуація стабілізувалася (за винятком прифронтових районів, як-от Херсон чи Лиман, в яких люди самостійно проводять ремонтні роботи з використанням наданих гуманітарними організаціями матеріалів).

Реалізація ініціативи «ЄВідновлення» перебігає повільно у відвіданих прифронтових населених пунктах. Наприкінці жовтня 2023 року багато домогосподарств у Миколаївській і Херсонській областях чекали на компенсацію або лише починали ремонтні роботи. Місцеві занепокоєні недостатніми сумами, що лише частково покривають збитки. Самотні жінки, люди старшого віку та представники маломобільних груп населення проводити ремонтні роботи самостійно не можуть, навіть придбавши будівельні матеріали.

Програма «єВідновлення», як і будь-яка державна ініціатива, доступна лише для людей, які мають актуальні документи на право власності. Водночас значна частина сільських мешканців в Україні (до 60%) не приватизували житло, не оновлювали документи на право власності та не узаконювали прибудови до приватних будинків. Відсутність реєстрації власності, що була поширеною неформальною практикою протягом понад 30 років, стала значною перешкодою в умовах війни та руйнувань.

Поточна реєстрація права власності вимагає розуміння адміністративних і судових процедур, часто потребує правової допомоги, часу та фінансових ресурсів (до 20 000 гривень за послугу, ця сума не є доступною для всіх жителів). Місцеві опинилися в пастці різних програм урядового відновлення та розуміння їх.

Також люди опинилися у складних ситуаціях унаслідок участі у проекті Державного агентства з відновлення та розвитку інфраструктури України.

Селище Посад-Покровське було одним із 6 пілотних населених пунктів, в якому станом на кінець жовтня 2023 року близько 140 домогосподарств очікували на відновлення житла. Аби взяти участь, бенефіціари мали вийти з програми «єВідновлення», відмовитися від допомоги міжнародних гуманітарних організацій і зобов'язатися жити в Посад-Покровському взимку 2023/24. Ремонтні роботи не розпочалися. Унаслідок відставання від графіка роботи Агентства, люди пошкодували про свої рішення. Інші заяви були переглянуті, адже Агентство визнало їх неперіоритетними з огляду на ступінь пошкодження майна. Це означає, що реконструкція не розпочнеться негайно.

Через неформальну пастку тривалих і незрозумілих процедур державних компенсаційних програм, чимало постраждалих від війни переживуть зиму у непридатному житлі, що потенційно може загострити або спровокувати проблеми зі здоров'ям.

Пошкоджений будинок у селі Богородичне, Донецька область

РЕКОМЕНДАЦІЇ МОНІТОРИНГОВОЇ МІСІЇ, ЩО СТВОРЕНІ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ВІДВІДУВАННЯ 66 ЗВІЛЬНЕНИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ

Гуманітарне розмінування та підтримка сільського господарства:

- Надання ресурсів, техніки та спеціалістів для гуманітарного розмінування територій, де проживають люди та відновлюються сільськогосподарські роботи.
- Впровадження регулярних освітніх тренінгів щодо мінної безпеки для дітей, молоді та дорослих.
- Реалізація програми забезпечення фермерів сільгосптехнікою.
- Запровадження програм безоплатного розмінування полів для фермерів-одноосібників.

Відбудова та боротьба з безробіттям:

- Надання юридичної допомоги місцевим в оформленні документів на право власності.
- Впровадження чіткої та скоординованої політики щодо ремонту та реконструкції приватного житла.
- Створення короткострокових контрактів на ремонтні роботи, аби розв'язати проблему безробіття.
- Реалізація централізованих програм дезінфекції та боротьби з гризунами.

Соціальні послуги та психологічна підтримка:

- Впровадження соціальної політики для адаптації населення у прифронтових районах.
- Організація роботи виїзних ЦНАПів для пришвидшеного оформлення документів і отримання виплат.
Забезпечення психосоціальної підтримки жителів віддалених населених пунктів шляхом регулярних візитів мобільних бригад.
- Збільшення кількості робочих годин мобільних пунктів Укрпошти або відновлення роботи стаціонарних відділень, адже на пошті також можна придбати базові засоби гігієни та продукти.

Шкільна освіта та захист прав дітей:

- Скерування ресурсів на реконструкцію навчальних закладів і облаштування укриттів, аби полегшити повернення до офлайн-навчання (там, де дозволяє безпекова ситуація).
- Фіксація неналежних умов проживання та виховання дітей із подальшим механізмом переселення родин до безпечніших регіонів у гідні умови (окреме житло, укладання декларації з сімейним лікарем, забезпечення місця у садку/школі, оформлення виплат ВПО). Фактично діти знаходяться у складних життєвих обставинах, але батьки не можуть змінити ситуацію.

Евакуація населення:

- Зробити обов'язковою евакуацію з небезпечних зон не лише для дітей, а й для представників маломобільних груп населення.
- Надавати інформацію та допомогу тим, хто бажає виїхати.
- Створити більше шелтерів із гідними умовами в безпечніших регіонах країни.

Комплексне гуманітарне реагування:

- Збір актуальної інформації щодо населення та демографічного складу зруйнованих сіл для передачі фондам, які готові допомогти.

ВІДВІДАНІ НАСЕЛЕНІ ПУНКТИ

Миколаївська область

Первомайське, Максимівка, Партизанське, Благодатне, Снігурівка, Христофорівка, Піски, Костянтинівка, Плющівка, Кашперо-Миколаївка, Баштанка, Лимани, Лупареве, Мирне.

Херсонська область

Херсонська область: Херсон, Посад-Покровське, Олександрівка, Станіслав, Білозерка, Комишани, Благодатне, Киселівка.

Донецька область

Покровськ, Добропілля, Краматорськ, Слов'янськ, Лиман, Святогірськ, Дробишеве, Новоселівка, Ярова, Шандриголове, Середнє, Лозове, Богородичне, Тетянівка, Соснове, Коровій Яр, Рубці, Кримки, Яцьківка, Олександрівка, Райгородок, Старий Караван, Брусівка.

Харківська область

Ізюм, Топольське, Кам'янка, Мала Комишуваха, Велика Комишуваха, Грушуваха, Петрівське, Протопопівка, Гусарівка, Борова, Підлиман, Бахтин, Піски-Радьківські, Гороховатка, Оскіл, Капитолівка, Суха Кам'янка, Студенок, Синичене, Яремівка, Пасіка.

Публікація підготовлена в межах проекту «Підтримка постраждалих унаслідок війни вразливих груп населення та жителів віддалених територій України» за фінансової підтримки Європейського Союзу. Її зміст є виключною відповідальністю БФ «Схід SOS» і не обов'язково відображає позицію Європейського Союзу.